ARCHEOLOGINIAI ŽVALGOMIEJI TYRINĖJIMAI ŽAGARĖJE

Ernestas VASILIAUSKAS

Žagarės senamiesčio kultūriniai sluoksniai tyrinėjami nuo 1995 m. 2001 m. buvo tyrinėjama (JIKM) 2 vietose, ištirtas bendras 17,4 m^2 plotas.

Vilniaus g. Nr. 10–44

Tyrinėta elektros kabelio trasa. Kasamų trasų vietoje (jos buvo 0,3 m pločio ir 0,7 m gylio) buvo iškasta 10 šurfų ir 1 plotas – ištirtas bendras 15,4 m^2 plotas, žvalgyta trasa. Įžemis – smėlis, molis, dolomitas, pasiektas 0,54–1,56 m gylyje.

Vilniaus g. yra istorinėje Naujosios Žagarės dalyje, kuri anot A. Miškinio, susikūrė XVI a. pirmojoje pusėje. Tuometinė Livonijos g. (dab. Vilniaus g.) rašytiniuose istorijos šaltiniuose minima nuo XVII a. vidurio.

Šioje gatvės dalyje archeologiniai žvalgomieji tyrinėjimai vyko 1997 m. (vad. G. Aleliūnas). Jų metu Vilniaus g. pradžioje buvo aptikta XVII–XVIII a. keramika.

2001 m. intensyviausi nesuardyti kultūriniai sluoksniai aptikti šurfuose 9, 10, kur įžemis buvo pasiektas 0,84–1,5 m gylyje. Kitose tyrinėtose vietose kultūriniai sluoksniai yra arba suardyti (šurfai 1, 2, 7), arba mažai informatyvūs (šurfai 3, 4, 5, 6, 8), arba datuojami vėlyvuoju – XIX–XX a. laikotarpiu (plotas 1).

Tyrinėjimų metu surinkta nemažai archeologinės medžiagos – papildomų šaltinių apie N. Žagarės urbanistinę raidą.

XVI–XVII a. datuojami sluoksniai (pagal žiestą keramiką, ornamentuotą bangelės ir įkartėlių ornamentu) rasti šurfuose 9, 10. Šurfe 2 aptikti XVII–XVIII a. radiniai (pagal žaliai glazūruoto koklio ir gelsvai glazūruoto dubenėlio fragmentus). Šurfe 7 aptikta XVIII a. datuojama keramika (pagal gelsvai glazūruotą keramiką). Trasoje ties namu Nr. 10, 43 (atsitiktiniai) rasta XVI–XVIII a. datuojama keramika, ornamentuota bangelės ornamentu. Trasoje ties namu Nr. 32 rasti XVII a. antrosios pu-

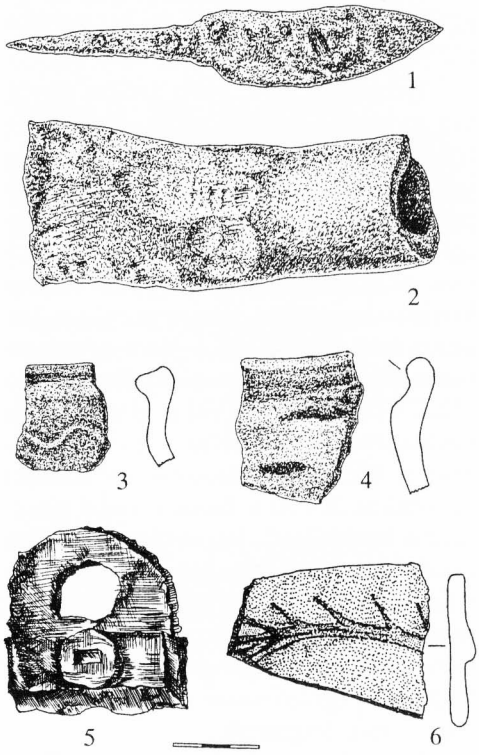

39 pav. Archeologiniai radiniai, surinkti Žagarėje, Vilniaus g. *M. Ostašausko, B. Vitkutės pieš.*
Fig. 39. Archaeological finds collected in Žagarė, at Vilniaus street.

sės – XVIII a. pradžios radiniai (puodyninio koklio sienelė, frontalus koklis su vainiku, geležinė spyna (39:5, 6 pav.). Pagal rastą Karolio XII laikų švedišką erę su 170? m. data, XVIII a. pr. datuojamas plotas ties namu Nr. 30. XIX–XX a. datuojami sluoksniai rasti plote 1. Remiantis tyrinėjimų duomenimis, galima teigti, kad Vilniaus g. Nr. 10–43 kultūriniai sluoksniai pradėjo formuotis XVI–XVII a., teritorijoje į R nuo Vilniaus g. namų Nr. 10–18 sluoksniai pradėjo formuotis XVII–XVIII a.

Tyrinėjimų metu surinkta archeologinė medžiaga atskleidžia to meto žagariečių buitį, prekybinius–kultūrinius ryšius.

Tyrinėjimų metu buvo aptikta geležinių dirbinių (kaltinės vinys, durų vyrių fragmentas, XVII a. stačiakampio formos pakabinama spyna (39:5 pav.), įtveriamas peilis (39:1 pav.), kaulas su apdirbimo žymėmis (39:2 pav.), XVI–XVII a. redukcinės, oksidacinės ir glazūruotos žiestos buitinės keramikos (žiestų puodų šukės, kurių dalis XVI–XVII a. buvo ornamentuota bangelės ir įkartėlių ornamentu (39:3, 4 pav.), XVI–XVII a. glazūruotų ir neglazūruotų dubenėlių – lėkščių fragmentų, XVII a. glazūruotos ploniasienės keramikos, XVIII a. baltai ir rudai glazūruotos keramikos), importuotos akmens masės keramikos (glazūruota balta ir mėlyna spalvomis), XVI–XVII a. koklių fragmentų (dubeninių, puodyninių, frontalių (39:6 pav.), apdegusio molio tinko fragmentų (greičiausiai iš koklinių krosnių), čerpių fragmentų.

Archeologiniai žvalgomieji tyrinėjimai Vilniaus g., Žagarėje, patikslino ankstesnių tyrinėjimų duomenis – šios gatvės atkarpoje tarp namų Nr. 10 ir 43 kultūriniai sluoksniai pradėjo formuotis XVI–XVII a. Taip pat buvo patvirtintas urbanistikos tyrinėtojų spėjimas, kad Vilniaus g. pradėjo formuotis XVI a.

Maironio g. Nr. 2

Tyrinėta numatomo statyti garažo vieta – iškastas 1x2 m dydžio šurfas numatomo statyti garažo viduryje, ištirtas bendras 2 m^2 plotas.

Netoli tyrinėjamo objekto archeologiniai žvalgomieji tyrinėjimai vyko 1995 m. (ŠAM, vad. A. Šapaitė): Miesto a. Nr. 5, kur buvo ištirtas 32 m^2 plotas ir aptikti XVII–XVIII a. datuojami kultūriniai

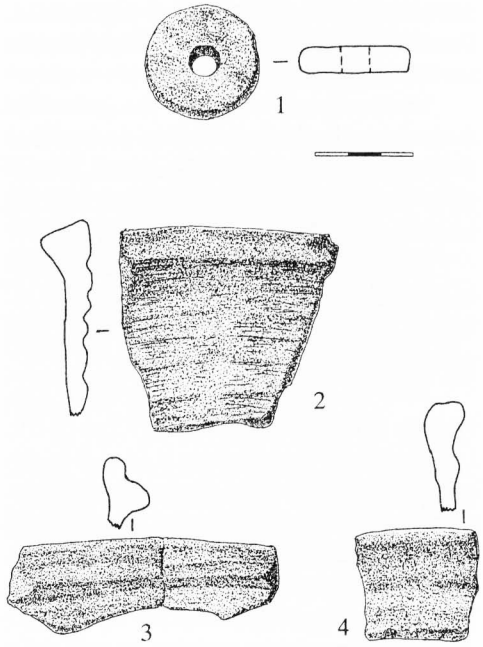

40 pav. Šurfo 1 radiniai: 1 – akmeninis verpstukas, 2–3 – dubeninių koklių fragmentai, 4 – puodyninio koklio fragmentas. *M. Ostašausko, B. Vitkutės pieš.*

Fig. 40. Finds from test pit 1: 1 – stone spindle, 2–3 – fragments of dish tiles, 4 – fragment of pot tile.

sluoksniai. 1997 m. (vad. G. Aleliūnas) buvo tyrinėti plotai ir Miesto a., kur rasta XVII–XVIII a. datuojama keramika.

Tyrinėtoje vietoje buvo išskirta 11 supiltinių kultūrinių sluoksnių. 11-ajame, 1,9–2,4 m gylyje, žemė buvo pilka, maišyta su moliu. 2,4 m gylyje PR šurfo dalyje buvo atidengti vienas ant kito skersai gulintys rąstai, išsikišę iš ŠV sienelės. Vienas rąstas buvo 45x28 cm dydžio, kitas – 40x20–25 cm dydžio. 2,2–2,4 m gylyje pradėjo sunktis gruntiniai vandenys. Šiame sluoksnyje buvo radinių: 2,0–2,3 m gylyje – oksidacinės, glazūruotos keramikos, fajanso, porceliano šukės, puodyninių ir dubeninių koklių fragmentai (40 pav.), akmeninis verpstukas; 2,3–2,4 m gylyje – glazūruotos lėkštės fragmentas, puodyninio koklio priedugnė šukė, puodyninio koklio sienelė. Sluoksnis pagal baltai glazūruotos, dekoruotos rudais taškučiais lėkštės–dubenėlio fragmentą datuojamas XVIII a. (panaši keramika rasta 2001 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų metu Vilniaus g., šurfe Nr. 10, 0,35–0,6 m gylyje). Įžemis nebuvo pasiektas.

ARCHAEOLOGICAL SURVEY IN ŽAGARĖ

In 2001 in Žagarė (Joniškis district) the archaeological survey was carried out at Vilniaus street. During it 10 test pits were dug out with the total area of 15.4 m^2 and at Maironio street 2 where a test pit of 1x2 m was dug out and the total area of 2 m^2 was investigated.

Basing on data of investigations, it may be stated that near the buildings at Vilniaus street 10–43 the cultural layers started forming in the 14th–17th centuries. At a further extension of the street and in the territory of plots rightwards from the street, formation of cultural layers and development of plots began in the 18th–19th centuries.

During investigations at Vilniaus street, various finds from the 16th–18th centuries were found (iron articles, thrown household pottery, ceramics from imported stone mass, tile fragments, fragments of burnt clay plaster, most likely from tiled stoves, roof tile fragments etc.). At Maironio street finds of the 18th century were collected, such as pot- and dish-tiles, fragments of ceramics, stone spindle.